

RELAȚIA HRISTOS–TREIME, ÎN TIMPUL ACTIVITĂȚII SALE PĂMÂNTEȘTI

Pr. drd. Dragoș UNGUREANU

Teologia ortodoxă învață și mărturisește, pe temeiul Sfintei Scripturi și al Sfintei Tradiții, un Dumnezeu unic în ființa Sa, dar întreit în Persoane, adică Dumnezeu-Tatăl, Dumnezeu-Fiul și Dumnezeu-Duhul Sfânt, toate aceste trei Persoane având o singură natură și o singură voință. În tratatele și studiile de teologie, această învățătură despre Sfânta Treime poartă denumirea de *triadologie*. Aceasta este imposibil de înțeles și de explicat pe deplin prin rațiunea umană, deoarece gândirea strict rațională este întotdeauna supusă limitelor. Totuși cei care au adus o oarecare lumină în înțelegerea acestei taine a creștinismului au fost Sfinții Părinți ai Bisericii, în special cei care au trăit în secolul al IV-lea, secol denumit și „secolul de aur” al creștinismului sau „secolul treimic”. Ei au stabilit, atât cât le-a fost posibil, învățătura despre Persoanele Sfintei Treimi, aceasta fiind proclamată, la primele două Sinoade ecumenice, respectiv Niceea (325) și Constantinopol (381), ca dogmă fundamentală a creștinismului și formulată, pe scurt, dar concentrat, în Simbolul de credință sau Crezul niceo-constantinopolitan, fundamentul dinamicii ortodoxiei credinței. De fapt, această învățătură reprezintă baza pe care se sprijină întreaga teologie creștină, întrucât ea constituie punctul de plecare în elucidarea și mărturisirea celorlalte adevăruri revelate și mântuitoare, toate acestea raportându-se, direct sau indirect, la învățătura despre Sfânta Treime. De aceea, prezentul studiu se axează doar pe o mică, dar însemnată, latură a triadologiei, respectiv pe relația sau legătura dintre Persoana istorică a Mântuitorului Iisus Hristos cu celelalte Persoane ale Sfintei Treimi, pentru a vedea dacă în timpul activității Sale pământești Iisus Hristos era însoțit și de celelalte două Persoane din Treime.

Din punct de vedere istoric, putem vorbi de unele aspecte, momente sau trepte în care s-a realizat descoperirea lui Dumnezeu-Treime. Astfel, găsim unele referiri și reprezentări trinitare încă din vechile religii antice, însă acestea sunt formulate într-un mod cu totul eronat și defectuos, ele fiind „catalogate” ca reminiscențe sau ră-mășițe din revelația primordială paradiziacă.

Următoarea fază sau etapă a descoperirii Sfintei Treimi în istorie este cea veterotestamentară. În toată această perioadă, Dumnezeu S-a arătat ca Treime de Persoane, într-un mod treptat și progresiv. Încă de la începutul creației, Dumnezeu Se descoperă pe Sine ca „Elohim” (Facere 1, 1), termen ce reprezintă forma ebraică de plural pentru cuvântul „Dumnezeu”. Însă principalele locuri scripturistice unde Însuși Dumnezeu mărturisește pluralitatea și unitatea în Sine sunt cele care relatează următoarele evenimente biblice din istoria mântuirii: creația omului (Facerea 1, 26); amestecarea limbilor celor care doreau să ridice turnul Babel (Facerea 11, 7); vizita treimică de la stejarul Mamvri (Facerea 18, 2-3); cântarea serafimilor (Isaia 6, 3) etc. În toate aceste momente esențiale ale prezenței Sfintei Treimi în istoria umanității, Sfinții Părinți ai Bisericii au văzut atât Treimea Persoanelor divine, cât și unicitatea Ființei divine. Dar în această perioadă descoperirea s-a făcut într-un mod neclar și nedeplin, dat fiind contextul cultural-religios al poporului ales. Am putea spune că în perioada Vechiului Testament această învățatură o întâlnim într-un mod embrionar, ea dezvoltându-se cu claritate în cadrul istoric al revelației neotestamentare, realizată de Însuși Fiul lui Dumnezeu, Iisus Hristos, Persoana a doua a Sfintei Treimi.

Datorită revelației neotestamentare, despre care s-a spus că „este minunea doctrinară permanentă a Creștinismului, cel mai scump tezaur al său”¹, putem formula și aprofunda învățătura despre Dumnezeu-Treime. Desigur, textele biblice din Noul Testament abundă în referiri, directe sau indirecte, la una sau la toate Persoanele Sfintei Treimi, încât nu ne propunem o listă exhaustivă a acestor trimiteri, ci din toate acestea vedem faptul că cea mai cunoscută și cea mai uzitată formulare a dogmei trinitare este următoarea: *Dumnezeu este Unul în ființă și întreit în Persoane: Tatăl, Fiul și Dubul Sfânt*. Din acest punct de vedere, pe Dumnezeu-Tatăl trebuie să-L considerăm

¹ Pr. prof. univ. dr. Petru Rezuș, *Teologia ortodoxă contemporană*, Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1989, p. 411.

ca având monarhia² în sânul Treimii, nu în sensul unei autorități juridice sau puteri superioare Fiului și Duhului Sfânt, ci în sensul că El reprezintă principiul unic, cauza unică a celorlalte două Persoane, El fiind nenăscut și necauzat³. Cu alte cuvinte, Tatăl naște din veci pe Fiul și purcede din veci pe Duhul Sfânt⁴, iar toate aceste trei Persoane posedă o singură natură, o singură fire, o singură putere, o singură voință, o singură lucrare, o singură energie.

Plecând de la textul iouaneic în care se afirmă că „Dumnezeu este iubire” (I Ioan 4, 8), fapt ce ne duce cu mintea că în Dumnezeu există o legătură și o relație de comuniune și iubire, cunoscutul teolog rus Serghei Bulgakov (1871-1944) spunea: „Treimea posedă o așa putere de iubire reciprocă, încât această putere de iubire reunește pe trei într-o singură viață”⁵. Din această perspectivă, iubirea reprezintă singurul argument și unica modalitate în „demonstrarea” pluralității în Dumnezeu, însă „comunitatea treimică a Persoanelor dumnezeiești, structură dinamică a iubirii nesfârșite, nu e o iubire uniformă a Celor trei Persoane între Ele, ci o iubire de Tată, de Fiul și o comunicare ipostaziată între Ele, în Persoana Duhului Sfânt. Iubirea nu e uniformă. Sensibilitatea Tatălui față de Fiul ia chipul ipostatic mângâietor al Duhului Sfânt. Tatăl Se bucură împreună cu Duhul, de Fiul. Dar această mângâiere ipostatică a Tatălui, îndreptată spre Fiul, face și pe Fiul să răspundă cu o simțire intensificată a iubirii Tatălui față de El”⁶. Cu alte cuvinte, fără iubire sau în afara

² În acest sens, „termenul de «monarh» pentru Tatăl apare frecvent în scrierile marilor teologi din secolul al IV-lea. Aceasta înseamnă că însuși izvorul dumnezeirii este personal! Tatăl este dumnezeire, însă tocmai datorită faptului că este Tatăl, El o atribuie în plinătatea ei și celorlalte două Persoane. Acestea din urmă își au originea în Tatăl” (V. Lossky, *Introducere în teologia ortodoxă*, trad. rom. de Remus Rus, Editura Enciclopedică, București, 1993, p. 58).

³ A se vedea studiul prof. dr. Daniel Munteanu, *Dumnezeu-Tatăl – Izvorul iubirii și al vieții veșnice. Impulsuri trinitare pentru o cultură a păcii și a comunicării vindecătoare*, în *Dumnezeu-Tatăl și viața Preasfintei Treimi*, coordonat de pr. prof. dr. Ștefan Buchiu și pr. asist. dr. Sorin Șelaru, Editura Trinitas, București, 2010, pp. 96-138.

⁴ Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *Purcederea Duhului Sfânt de la Tatăl și relația Lui cu Fiul ca teme al îndumnezeirii și înfierii noastre*, în „Ortodoxia”, anul XXXIV (1982), nr. 3-4, p. 588-589.

⁵ Serghei Bulgakov, *Ortodoxia*, traducere de Nicolae Grosu, Editura Paideia, București, 1997, p. 115.

⁶ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Spiritualitatea ortodoxă. Ascetica și mistica*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1992, pp. 36-37.

iubirii, Dumnezeu nu poate „trăi”, nu poate exista singur în trei, într-o armonie perfectă.

Credința într-un singur Dumnezeu-Treime este mărturisită cu multă tărie și cu mult discernământ duhovnicesc de Sfântul Maxim Mărturisitorul (580-662), unul dintre cei mai importanți teologi ai Ortodoxiei, care afirmă: „Unul este Dumnezeu, pentru că una este dumnezeirea: Unitate fără de început, simplă, mai presus de ființă, fără părți și neîmpărțită. Una și aceeași este unitate și Treime; aceeași, întreagă unitate, și aceeași, întreagă Treime; aceeași, întreagă unitate după ființă, și aceeași, întreagă Treime după ipostasuri. Căci dumnezeirea e Tată, Fiu și Duh Sfânt, și dumnezeirea este în Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt”⁷.

Așadar, fiecare dintre cele trei Persoane ale Sfintei Treimi este Dumnezeu adevărat, adică Dumnezeu-Tatăl, Dumnezeu-Fiul, Dumnezeu-Duhul Sfânt, iar toate aceste trei Persoane au fiecare întreaga ființă și aceleași atribute divine, fără a fi trei dumnezei, Persoanele treimice neputându-Se confunda una cu alta. Numai prin prisma acestei viziuni trebuie să înțelegem faptul că „în Dumnezeul cel ne creat este depășită alternativa: sau unitatea ființei, fără treimea Persoanelor, sau împărțirea Ființei între Persoane sau Ipostasuri. În planul dumnezeiesc, superior împărțirilor, există și o unitate desăvârșită, neîmpărțită a ființei, dar și o viață interipostatică sau interpersonală. Acolo se împacă, într-un mod superior înțelegerii noastre, unitatea ființei și treimea Ipostasurilor”⁸. Deosebirea pe care noi o remarcăm în sânul Sfintei Treimi este una de natură personală, nominală, relațională, și nu ființială, deoarece ele coexistă și conlocuiesc, în sensul că ele sunt una în alta, nu una lângă alta, deci nu gândind matematic. De aici, s-a ajuns în teologia academică la sintagma „perihoreză trinitară”, care constă în „mișcarea de iubire și întrepătrunderea Ipostasurilor în interiorul vieții treimice”⁹, adică

⁷ Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Cele două sute de capete despre cunoștința de Dumnezeu și economia întrupării Fiului lui Dumnezeu. A doua sută*, în „Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii”, vol. II, traducere, introducere și note de Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, București, 1999, p. 165.

⁸ Pr. Dumitru Stăniloae, *Ființa și ipostasurile în Sfânta Treime după Sf. Vasile cel Mare*, în „Studia Basiliana”, vol. I, Editura Basilica, București, 2009, p. 60.

⁹ Pr. prof. dr. Ion Briă, „Perihoreză”, în *Dicționar de Teologie Ortodoxă*, ediția a II-a, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1994, p. 304.

toate Persoanele Sfintei Treimi comunică reciproc, încât viața și ființa divină a Persoanelor este o „copenetrare reciprocă”, ceea ce înseamnă că viața și esența unei Persoane este viață și esență a celeilalte, că între Ele există o relație desăvârșită. Fiecare dintre Persoanele divine dăruiește și este dăruită, trimite și este trimisă. În acest sens, părintele Dumitru Stăniloae (1903-1993) afirmă: „În iubirea deplină, persoanele nu se dăruiesc numai reciproc și nu se acceptă numai, ci se și afirmă, se pun în existență prin dăruire reciprocă. Iubirea divină este autoeficiență. Tatăl pune pe Fiul din veci în existență, prin dăruirea integrală a Sa, iar Fiul afirmă pe Tatăl continuu ca Tată, prin faptul că se acceptă pus în existență prin Tatăl, prin faptul că se dăruiește Tatălui ca Fiu. Iar Dumnezeu nu poate fi lipsit de o iubire perfectă și veșnică. Punându-se reciproc în existență prin iubirea perfectă, actele prin care se săvârșește aceasta sunt acte din veci și au un caracter de acte cu totul personale, deși sunt acte în care persoanele divine sunt împreună active”¹⁰.

Tocmai din această perspectivă a afirmat Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan că „Dumnezeu este iubire”, deoarece viața și existența Persoanelor divine se identifică deplin cu iubirea și cu dăruirea de sine. Dumnezeu este iubire și, de aceea, nu este și nu poate fi singurătate. Iubirea nu este niciodată monotonie, indiferență, pasivitate, ci ne îndrumă spre distincție: „Chiar dacă Sfânta Treime a mântuit neamul omenesc printr-o singură iubire de oameni, totuși nu-i mai puțin adevărat că fiecare dintre Persoanele divine a jucat un rol deosebit; în vreme ce Tatăl primește împăcarea, Fiul este Cel ce face împăcarea, iar Duhul Sfânt este însăși mulțimea binefacerilor dăruite de Dumnezeu sufletelor celor ce s-au împăcat cu El. Tatăl ne-a făcut slobozi, Fiul este Cel ce ne-a mijlocit slobozenia, iar Duhul Sfânt este chiar slobozenia însăși. Tatăl dă viață, Fiul este Cel prin care am dobândit-o, iar Duhul Sfânt este Cel care întreține viața”¹¹. Iubirea este legată de existența lui Dumnezeu și descoperă pe Dumnezeu ca Persoană, deoarece iubirea este existență și relație, este dialog și comuniune. Iubind, îl afirm, îl evidențiez pe

¹⁰ Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *Sfânta Treime, structura supremei iubiri*, în „Studii Teologice”, anul 1970, nr. 5-6, p. 336.

¹¹ Nicolae Cabasila, *Despre viața în Hristos*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997, p. 58.

celălalt și, totodată, afirm unitatea și relația. În iubire, persoanele nu se confundă, se disting și se unesc printr-o dăruire veșnică¹².

Din această învățătură despre un Dumnezeu în trei Persoane, prezentată aici în linii generale, decurge cea mai dezbătută și cea mai analizată învățătură a teologiei creștine: hristologia, adică doctrina cu privire la Persoana divino-umană, teandrică, a Mântuitorului Iisus Hristos, al doilea Ipostas sau a doua Persoană a Sfintei Treimi. Punctul de plecare, pe care trebuie să-l avem în vedere atunci când pornim în deslușirea dogmei hristologice, îl constituie scrierea evanghelică a Sfântului Ioan Teologul. În timp ce primele trei Evanghelii, numite și „Evanghelii sinoptice”, pun accentul pe firea umană a Mântuitorului, cea de-a patra Evanghelie scoate în evidență atât firea divină a Mântuitorului, cât și relația sau legătura Sa cu celelalte două Persoane ale Sfintei Treimi.

Astfel, în Ioan 1, 14 ne este relatată realitatea Întrupării, ca Om, a Fiului lui Dumnezeu: „Și Cuvântul S-a făcut trup și S-a sălășluit între noi și am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr”. Așadar, Fiul lui Dumnezeu vine în lume, intră în istorie, coboară printre oameni, devenind și Om adevărat, dar fiind întru totul lipsit de păcat, cu scopul de a-l ridica pe om din păcat, din moartea sufletească, înălțându-l și redându-i demnitatea de fiu al lui Dumnezeu după har. Întruparea Fiului lui Dumnezeu constituie marea taină a umanității, aspect scos în evidență de Sfântul Apostol Pavel: „Și cu adevărat, mare este taina dreptei credințe: Dumnezeu S-a arătat în trup, S-a îndreptat în Duhul, a fost văzut de îngeri, S-a propovăduit între neamuri, a fost crezut în lume, S-a înălțat întru slavă” (I Timotei 3, 16), text intrat și în cultul divin ortodox. Scopul pentru care Dumnezeu-Tatăl trimite pe singurul Său Fiu în lume ne este prezentat de Sfântul Evanghelist Ioan: „Căci Dumnezeu așa a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică” (Ioan 3, 16). Din textele scripturistice citate vedem că „această înțelegere a Treimii, deși nu neagă unitatea de ființă a Persoanelor, e profund personalistă și nu vedem în ea înclinarea de a deduce Persoanele din ființă. Ființa divină nu e decât în Persoane, fiindcă se comunică

¹² Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *Sfânta Treime sau la început a fost iubirea*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005, p. 56.

din Persoana Tatălui. La originea tuturor e un Tată Persoană, nu o esență. În Sfânta Treime, Tatăl e într-o veșnică dăruire de Sine, Fiul într-o veșnică primire a Tatălui și Duhul Sfânt într-o veșnică participare la bucuria Tatălui Care Se dăruiește și a Fiului care-L primește¹³.

Însă această venire a Fiului lui Dumnezeu în lume nu înseamnă renunțarea la dumnezeire în contact cu firea umană, cu istoria și cu umanitatea, ci înseamnă o unire a celor două firi, divină și umană, într-un singur ipostas, într-o singură persoană, în chip „neamestecat și neschimbat, neîmpărțit și nedespărțit”, după cum ne-a lăsat moștenire hotărârea definitivă și sigură a Sinodului al IV-lea Ecumenic de la Calcedon (451). Această unire scoate în evidență faptul că Iisus Hristos este, în același timp, Dumnezeu adevărat și Om adevărat, Dumnezeu-Om, cu două firi, cu două energii, două voințe, două lucrări corespunzătoare, toate acestea fiind strâns unite, dar distincte, în unica Persoană a Mântuitorului. Prin această unire, firea umană în contact cu firea divină nu este distrusă sau anihilată, ci ea comunică firii divine toate însușirile sau atributele caracteristice ei, acestea fiind într-o relație cu totul specială. Dar, „nici unitatea nu trebuie sfărâmată în favoarea relației, nici relația nu trebuie anulată în favoarea unității. Or, Sfânta Treime e mai presus de deosebirea dintre unitate și relație, așa cum le înțelegem noi”¹⁴.

Tocmai în baza acestei comunicări a însușirilor, care e de fapt și una dintre consecințele unirii ipostatice, omenitatea lui Hristos se îmbină într-o armonie desăvârșită cu divinitatea Sa, cu mențiunea că fiecare dintre cele două firi își păstrează neschimbate însușirile caracteristice lor. Chiar se poate spune că, în ceea ce privește caracteristicile firii umane, ele devin „mai reale și mai autentice prin contactul cu modelul dumnezeiesc”¹⁵. Așadar, prin acest act al unirii firilor, Mântuitorul Hristos „Se îmbracă pe Sine cu haina umanității”¹⁶, întrucât întreaga umanitate este chemată spre comuniunea cu Dumnezeu, spre relația cu Creatorul a toate.

¹³ Idem, *Sfânta Treime – creatoarea, mântuitoarea și ținta veșnică a tuturor credincioșilor*, în „Ortodoxia”, anul XXXVIII (1986), nr. 2, pp. 16-17.

¹⁴ Idem, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1978, p. 297.

¹⁵ John Meyendorff, *Teologia bizantină*, traducere de pr. conf. dr. Alexandru Stan, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1996, p. 220.

¹⁶ V. Loichița, *Periboreza și enipostazia în dogmatică*, în „Ortodoxia”, anul 1958, nr. 1, p. 11.

Cu toate că Hristos Se afla printre oameni, El nu a pierdut prin această acceptare a istoriei legătura cu Celelalte două Persoane ale Sfintei Treimi. Semnul de identitate după care Îl recunoaștem pe Hristos ca fiind într-o relație veșnică cu Tatăl îl reprezintă chiar cuvântul Său, consemnat de Sfântul Evanghelist Ioan: „Eu și Tatăl una suntem” (Ioan 10, 30), iar în alt loc: „Cel ce M-a văzut pe Mine, a văzut pe Tatăl” (Ioan 14, 9). Pe această linie a identității Treimice merge și Sfântul Apostol Pavel, care afirmă despre Hristos: „Acesta este chipul lui Dumnezeu Celui nevăzut” (Coloseni 1, 15), iar „întru El locuiește, trupește, toată plinătatea Dumnezeirii” (Coloseni 2, 9). Toate aceste texte biblice l-au făcut pe un remarcabil teolog rus să afirme: „Fiul e «văzutul» Tatălui, așa cum Tatăl e «nevăzutul» Fiului”¹⁷. Însă această vedere a Tatălui, despre care vorbește Fiul, nu se poate împlini decât numai cu ajutorul Duhului Sfânt. Același teolog afirmă că „în Duhul Sfânt vedem chipul Fiului și prin El, Arhetipul, Tatăl. Orice vedere a lui Dumnezeu va fi trinitară: în Duhul Sfânt, prin Fiul, spre Tatăl”¹⁸. Există, așadar, între Cele trei Persoane o legătură, o relație de iubire absolută, în special între Fiul și Duhul Sfânt, atât înainte de întruparea Fiului, cât și după aceea. Unde Se află Hristos, acolo este prezentă în mod real și Persoana Duhului Sfânt: „Nimeni nu poate să zică: Domn este Iisus, – decât în Duhul Sfânt” (I Corinteni 12, 3). Această prezență concomitentă o întâlnim foarte frecvent în rugăciunile care alcătuiesc cultul divin, în special în cele din cadrul slujbei Sfintei Liturghii, unde „Duhul e numai lumina spirituală în care Se «vede» Hristos, precum se văd obiectele în lumina materială”¹⁹, sau, după cum spune Sfântul Ioan Damaschin (676-749), în virtutea raportului reciproc dintre Persoanele Sfintei Treimi, Duhul Sfânt este Cel ce revelează cele ascunse ale dumnezeirii, Cel care este unit cu Tatăl și cu Fiul și dă oamenilor asemănarea cu Dumnezeu: „Fiul este icoana Tatălui, iar Duhul icoana Fiului, prin care Hristos, locuind în om, dă acestuia asemănarea cu Dumnezeu”²⁰.

¹⁷ Vladimir Lossky, *Vederea lui Dumnezeu*, traducere de Maria Cornelia Oros, Editura Deisis, Sibiu, 1995, p. 28.

¹⁸ *Ibidem*, p. 69.

¹⁹ Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *Relațiile treimice și viața Bisericii*, în „Ortodoxia”, anul XVI (1964), nr. 4, p. 512.

²⁰ Sfântul Ioan Damaschin, *Dogmatica*, traducere de pr. D. Fecioru, Editura Scripta, București, 1993, p. 49.

Datorită întrupării numai a Persoanei a doua din Sfânta Treime, studiul teologiei ortodoxe s-a axat preponderent asupra Persoanei Fiului și mai puțin asupra încercării de cunoaștere a Tatălui, principiul nenăscut și necauzat din Sfânta Treime. Însă „numai crezând în Fiul și primind în Acesta făgăduința Duhului Sfânt, credinciosul află cine este Tatăl (Luca 10, 22): numai în Fiul lui Dumnezeu Îl află pe Tatăl ca Tată și de aceea el însuși se face fiu”²¹.

Relația Mântuitorului Iisus Hristos cu celelalte două Persoane ale Sfintei Treimi este foarte bine reliefată de Sfinții Evangheliști în evenimentele semnificative din teologia biblică a Noului Testament. Astfel, în momentul Nașterii Fiului lui Dumnezeu ca Om, din Fecioara Maria, ia parte întreaga Sfântă Treime, după cum vedem din cuvintele scrise de Sfântul Evanghelist Luca: „Duhul Sfânt Se va pogorî peste tine și puterea Celui Preaînalt te va umbri; pentru aceea și Sfântul Care Se va naște din tine, Fiul lui Dumnezeu Se va chema” (Luca 1, 35). Deci toate Persoanele Sfintei Treimi sunt în activitate la Nașterea Fiului, participând la acest eveniment deosebit de important pentru mântuirea noastră. Vedem că Duhul Sfânt coboară peste Sfânta Fecioară Maria, Tatăl participă cu puterea Sa, în timp ce Fiul lui Dumnezeu Se naște ca Om, acceptând din acest moment toate suferințele și limitările umane pentru salvarea noastră și ridicarea persoanei umane la demnitatea de odinioară, cea de „coroană a creației”. Acest sens al acceptării din partea lui Hristos a sărăciei și a lipsurilor materiale din lumea aceasta este foarte bine reliefat de Sfântul Apostol Pavel, care zice: „El, bogat fiind, pentru voi a sărăcit, ca voi cu sărăcia Lui să vă îmbogățiți” (II Corinteni 8, 9). Dumnezeu-Tatăl a acceptat Întruparea Fiului, pentru ca în El, Omul, să vadă motivația pentru care să ne iubească pe noi și să intre în relație cu noi. De aceea, „teologia ortodoxă pune accentul pe persoană și pe relația dintre persoane, după chipul Treimii mai presus de fire”²². Fiul, făcându-se Om și unind pe oameni cu Sine, iubirea Tatălui pe care o are asupra Sa și răspunsul Său la iubirea Tatălui ceresc devin proprii celor uniți cu El. Toți sunt iubiți în Fiul de Tatăl și toți răspund Tatălui în Fiul cu iubirea Fiului: „Acesta este momentul culminant

²¹ Pavel Florensky, *Dogmatică și dogmatism*, traducere de Elena Dulgheru, Editura Anastasia, București, 1998, p. 198.

²² Pr. prof. dr. Dumitru Gh. Popescu, *Teologie și cultură*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1993, p. 17.

al stării de mântuire: unirea tuturor cu Hristos în Duhul și, prin aceasta, în simțirea iubirii Tatălui față de ei și a lor față de Tatăl²³.

Un alt eveniment mântuitor în care vedem destul de clar care este relația dintre Hristos și Sfânta Treime este Botezul Mântuitorului în apele Iordanului. Toate Persoanele Treimii sunt prezente în acest act: Fiul este botezat de către Sfântul Ioan Botezătorul în râul Iordan, Duhul Sfânt Se coboară peste Hristos sub chipul unui porumbel, iar Tatăl mărturisește din ceruri recunoașterea Fiului în intimitatea relațională a Treimii: „Acesta este Fiul Meu cel iubit, întru Care am binevoit” (Matei 3, 17). De fapt, în întreaga activitate de propovăduire a mesajului divin, Iisus a vorbit despre Sine, a mărturisit despre Tatăl Care L-a trimis spre a împlini această propovăduire și a vorbit despre Duhul Sfânt: „Eu voi ruga pe Tatăl și alt Mângâietor vă va da vouă, ca să fie cu voi în veac” (Ioan 14, 16). Dacă reflectăm câteva momente la acest text biblic, putem observa că Fiul face distincție clară între Persoanele Sfintei Treimi, numindu-Le. Cu alte cuvinte, taina lui Hristos, Cuvântul etern și Întrupat, Dumnezeu-Om, este inseparabilă de taina Duhului Sfânt. Acesta „conferă lui Iisus toată plinătatea, din primul moment al Întrupării și până la Răstignire, Înviere și Înălțare”²⁴.

Viața pământească a lui Iisus Hristos începe concomitent cu prezența împlinitoare a Duhului Sfânt din momentul concepției fără prihană. Am putea spune că „Hristos e Dumnezeirea revelată ca lumină, ca adevăr, ca fundament al existenței noastre; Duhul e Dumnezeirea revelată ca suflare de viață, ca dinamism de viață făcător în cadrul Dumnezeirii cu adevărat, ca fundament al existenței create și ca normă a ei. Duhul ne dă puterea, ne dă elanul să realizăm ceea ce știm prin Logosul întrupat, ceea ce a realizat prin El Însuși ca model, ceea ce a realizat în Hristos; ne dă puterea să ne încadrăm în Hristos și să ne facem asemenea Lui”²⁵.

Relația dintre Persoanele Sfintei Treimi este scoasă în evidență și de evenimentul Schimbării la Față de pe Muntele Tabor a Mântuitorului Iisus Hristos. Aici Îl vedem pe Fiul înconjurat de cei mai

²³ Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *Relațiile treimice și viața Bisericii...*, p. 517.

²⁴ Pr. prof. Boris Bobrinskoy, *Situarea lui Hristos și a Sfântului Dub, unul în raport cu altul în Liturghie*, în „Altarul Banatului”, anul 2001, nr. 1-3, p. 125.

²⁵ Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *Criteriile prezenței Sfântului Dub*, în „Studii Teologice”, anul 1967, nr. 3-4, p. 105.

mari proroci ai Vechiului Testament – Moise și Ilie – și de grupul intim de ucenici – Petru, Iacov și Ioan –; apoi pe Duhul Sfânt sub chipul unui nor, iar din acest nor glasul Tatălui mărturisind, din nou, iubirea Sa față de Fiul, precum și relația de comuniune și de iubire pe care Acesta o are cu El: „Acesta este Fiul Meu Cel iubit, în Care am binevoit; pe Acesta ascultați-L” (Matei 17, 5). Deci, activitatea *în afară* a lui Dumnezeu este o lucrare comună, dar ea a fost împărțită între cele trei Persoane. Există lucrări care privesc în mod special pe una dintre Persoanele Sfintei Treimi: Tatăl – creația și providența; Fiul – întruparea, mântuirea și judecata, Duhul Sfânt – Biserica și Tainele. Aceasta nu înseamnă că Persoanele Sfintei Treimi lucrează separat, ci în orice lucrare sunt prezente și participă toate cele trei Persoane.

Relația veșnică dintre Dumnezeu-Tatăl și Dumnezeu-Fiul este scoasă în evidență și de condacul sărbătorii Schimbării la Față: „În munte, Te-ai schimbat la față, Hristoase Dumnezeule, și pe cât au cuprins ucenicii Tăi slava Ta, au înțeles, dacă Te vor vedea răstignit, să cunoască patima cea de bunăvoie și lumii să propovăduiască că Tu ești cu adevărat raza Tatălui”²⁶. Fiind raza Tatălui, Fiul există din eternitate (Ioan 8, 58), fiind într-o relație imuabilă de iubire, unitate și comuniune cu Tatăl (Ioan 1, 18; 8, 16, 19; 10, 30). De altfel, Hristos mărturisește că pe pământ face aceleași lucrări pe care Tatăl Său le face în ceruri: „Tatăl Meu până acum lucrează; și Eu lucrez” (Ioan 5, 17). Prin puterea Sa singulară, Hristos nu poate face nimic, ci toate le face cu împreuna lucrare a Tatălui și a Duhului Sfânt, respectând prin aceasta voia Tatălui Său: „Eu nu pot să fac de la Mine nimic; precum aud, judec; dar judecata Mea este dreaptă, pentru că nu caut la voia Mea, ci voia Celui care M-a trimis” (Ioan 5, 30). El a venit în lume nu oricum, ci în numele Tatălui: „Eu am venit în numele Tatălui Meu și voi nu Mă primiți; dacă va veni altul în numele său, pe acela îl veți primi” (Ioan 5, 43). De fapt, în întreg capitolul al cincilea din Evanghelia după Sfântul Ioan găsim „cea mai completă și mai substanțială învățătură despre unitatea de ființă a lui Hristos, ca Fiul lui Dumnezeu, cu Tatăl”²⁷.

²⁶ „Sinaxar. Luna august”, în *Ceaslov*, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1990, p. 436.

²⁷ Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *Chipul evanghelic al lui Iisus Hristos*, Editura Centrului Mitropolitan Sibiu, 1991, p. 79.

Pe lângă aceste mărturii destul de convingătoare, găsim în Sfintele Evanghelii și alte argumente care să ateste divinitatea lui Hristos și relația Sa eternă cu Sfânta Treime. Astfel, toate minunile săvârșite de către Hristos sunt un puternic argument în favoarea dumnezeirii Sale. Vedem cum Logosul divin, Om fiind, vindecă pe orbi, șchiopi, pe cei neputincioși, realizând prin aceste semne minunate readucerea omului de la starea de neputință, de întuneric, la starea de lumină duhovnicească, repunerea celui căzut în starea de comuniune cu Creatorul Său. Cele mai multe dintre vindecările consemnate în Evangheliile Hristos le realizează în urma unei rugăciuni adresate Părintelui ceresc, Tatălui Său, Hristos vindecând cu puterea și cu lucrarea nevăzută, dar reală, a Duhului Sfânt. Astfel, putem spune că „Fiul este Dumnezeu ca Fiul al Tatălui și Duhul ca Duh al Său”²⁸.

Relația dintre Hristos și Dumnezeu-Tatăl este evidențiată și de Nicodim, în convorbirea pe care acesta a avut-o cu Iisus, el afirmând: „Rabi, știm că de la Dumnezeu ai venit învățător; că nimeni nu poate face aceste minuni, pe care le faci Tu, dacă nu este Dumnezeu cu el” (Ioan 3, 2). Însă marele eveniment care „certifică” această relație dintre Fiul și Tatăl îl reprezintă învierea lui Iisus din morți. Învierea e cel mai puternic argument cu privire atât la divinitatea Mântuitorului, la autenticitatea religiei creștine, cât și la dinamismul și credibilitatea Ortodoxiei, nu în sens confesional, deoarece „perspectiva «ortodoxă» nu este o perspectivă «confesională», restrictivă”²⁹. Din cartea Faptele Apostolilor aflăm că Cel care L-a înviat pe Iisus din morți a fost Dumnezeu-Tatăl: „Pe Care Dumnezeu L-a înviat, dezlegând durerile morții, întrucât nu era cu putință ca El să fie ținut de ea” (Fapte 2, 24); „Iar pe Începătorul vieții L-ați omorât, pe Care însă Dumnezeu L-a înviat din morți și ai Cărui martori suntem noi” (Fapte 3, 15).

Dacă Hristos n-ar fi Fiul lui Dumnezeu, dacă nu s-ar afla într-o relație veșnică cu Dumnezeu Tatăl, El nu ne-ar aduce iubirea lui Dumnezeu cel în Treime și puterea ei mai presus de lume, care ne mântuiește de moarte și ne hărăzește viața veșnică în fericirea comuniunii și relației cu Treimea iubitoare. Relațiile de dragoste din sânul Sfintei Treimi fac posibilă și fecundă stabilirea unei relații

²⁸ Karl Christian Felmy, *Dogmatica experienței ecleziale. Înmoirea teologiei ortodoxe contemporane*, traducere de pr. prof. dr. Ioan Ică, Editura Deisis, Sibiu, 1999, p. 99.

²⁹ Pr. prof. dr. Ion Bria, *Destinul Ortodoxiei*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1989, p. 49.

voluntare de dragoste între Dumnezeu și creația Sa. Deci, Treimea nu este chestiune de speculație academică, aprofundare în birou sau bibliotecă, ci ea presupune mai întâi de toate o relație personală, vie, și un dialog ipostatic. Numai prin participarea la relația Tată-Fiu prin Duhul putem striga: „Avva, Părinte!” Treimea este, astfel, revelată numai în Biserică, adică în comunitatea prin care noi devenim fii ai Tatălui lui Iisus Hristos, prin harul Duhului Sfânt, pe care îl primim prin acceptarea Tainelor Bisericii. Din această perspectivă, „toate expresiile Sfântului Apostol Pavel despre moartea, învierea, prefacerea omului, sădirea și îmbrăcarea lui în Hristos, ca evenimente etic-ontologice, sunt amintite în rânduiala Botezului. Prin această participare la Hristos cel răstignit și înviat, cei botezați iau chipul lui Hristos sau devin împreună purtători ai chipului lui Hristos. Chipul lor cel nou e chipul lui Hristos imprimat în ei și prin aceasta în Biserică”³⁰.

Din cele prezentate succint mai sus putem concluziona următoarele:

1. Iisus Hristos, Persoana a doua a Sfintei Treimi, nu a activat individual în timpul misiunii Sale pământești, ci întotdeauna în strânsă legătură cu Tatăl și cu Duhul Sfânt, încât „Iisus Hristos, Dumnezeu-Fiul, Care S-a făcut Om, nu este o Persoană divină singulară, ci o Persoană divino-umană în relație cu alte două Persoane divine: în relație cu Dumnezeu-Tatăl și cu Dumnezeu-Sfântul Duh. Tatăl și Sfântul Duh confirmă însăși identitatea lui Iisus Hristos ca fiind Unul-născut, Fiul veșnic al Tatălui, asupra Căruia Se odihnește Sfântul Duh (cf. Matei 3, 16-17, Ioan 1, 29-34). Tatăl și Sfântul Duh sunt uniți cu Fiul, cooperând permanent cu El, chiar și în taina Întrupării Fiului, deși numai Fiul S-a făcut Om”³¹, încât „conștiința Sa e plină de Tatăl și de mărturia Aceluia că e Fiul Lui”³²; această legătură sau comuniune cu Tatăl și cu Duhul Sfânt este una a iubirii absolute, reciproce.

³⁰ Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *Transparența Bisericii în viața sacramentală*, în „Ortodoxia”, nr. 4, 1970, p. 508.

³¹ Cuvântul Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, la deschiderea Simpozionului internațional cu tema: *Crezul ortodox. Istorie, teologie și spiritualitate*, organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă „Justinian Patriarhul” din București, 1 noiembrie 2010, în http://www.basilica.ro/ro/2010_anul_crezului_si_al_autocefaliei/preafericitul_parinte_patriarh_daniel_bcrezul_ortodox_normativ_al_credintei_si_unitatii_bisericiib_1427.html (23. 11. 2010).

³² Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *Chipul evanghelic al lui Iisus Hristos...*, p. 78.

2. Niciodată în Hristos cele două firi, divină și umană, nu s-au despărțit, ori cea divină ar fi absorbit-o pe cea umană, anihilându-i atributele specifice acestei firi, ci ele au fost permanent prezente, în mod real, în unicul Ipostas al Mântuitorului.

3. Toate suferințele, lipsurile, foamea, setea, oboseala, batjocura, bățiile, scuipările au fost acceptate în mod liber și conștient de Iisus Hristos, prin aceasta evidențiindu-se prezența reală a firii umane în Persoana Fiului lui Dumnezeu, încât putem spune că Hristos „Și-a conformat voința omenească voinței lui Dumnezeu și astfel Și-a ridicat umanitatea până la nemurire”³³, în timp ce „Duhul umple umanitatea lui Hristos, comunicându-I puterea Sa”³⁴.

4. Toate faptele minunate săvârșite de Mântuitorul Hristos poartă pecetea Trinității, ele fiind realizate de Tatăl, prin Fiul, cu ajutorul și cu puterea Duhului Sfânt. Prin Duhul Său cel Sfânt, Tatăl eternizează în relația cu El, prin Hristos, persoana umană capabilă de comuniune veșnică. Aceasta este mărturisită de Hristos, Care zice: „Când veți înălța pe Fiul Omului, atunci veți cunoaște că Eu sunt și că de la Mine însumi nu fac nimic, ci precum M-a învățat Tatăl, așa vorbesc” (Ioan 8, 28).

5. Datorită perihorezei trinitare, Fiul nu săvârșește nici o lucrare fără participarea activă a celorlalte două Persoane ale Sfintei Treimi și, de aceea, toate actele mântuitoare au fost înfăptuite de toate Cele trei Persoane, prin Ipostasul văzut al Fiului; doar așa, „fără trupul istoric al lui Iisus Hristos, nu ar exista trupul său mistic, adică Biserica, iar Biserica nu s-ar menține fără Sfânta Împărtășanie, adică trupul și sângele real al Mântuitorului”³⁵.

6. Chiar înainte de înălțarea Sa la ceruri, Iisus i-a mandatat pe ucenicii Săi și, prin aceștia, pe toți misionarii și mărturisitorii de mai târziu, să vestească învățătura Sa și să boteze numai „în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh” (Matei, 28, 19), adică numai sub autoritatea Sfintei Treimi, în care oamenii trebuie să fie una, după cum S-a rugat Mântuitorul: „Ca toți să fie una, după cum Tu, Părinte, întru Mine și Eu întru Tine, așa și aceștia în Noi să fie una, ca lumea să creadă că Tu M-ai trimis” (Ioan 17, 21).

³³ Serghei Bulgakov, *op. cit.*, p. 120;

³⁴ Drd. Ioan N. Șurubaru, *Relația dintre Hristos și Sf. Duh*, în „Studii Teologice”, anul 1968, nr. 9-10, p. 738.

³⁵ Pr. prof. Ioan G. Coman, *Și Cuvântul trup s-a făcut. Hristologie și mariologie patristică*, Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1993, p. 302.

The Relationship between Christ and the Holy Trinity during His earthly activity

Rev. Ph.D. Cand. Dragoş UNGUREANU

The rationale of the present study is to analyse and underline the eternal relationship between the historical Christ, as the Son of God and the other two Persons of the Holy Trinity – during Christ's public activity and his life as a human being. Exclusive of any uncertainty such a study it is only one link in the complete 'chain' of theology, and it only attempts to offer a standpoint of the complex dogma regarding the Holy Trinity, as well as the manner in which these Persons are developing a continual liaison with the humanity. Furthermore, I will show that Christ has never acted as an individual God during his human activity, but in a strong connection with the Father and the Holy Spirit. In other words, there is a dynamic relationship of eternal love in God, which is revealed with the purpose of offering the man a model of how it should answer back to this love.